

VI

Joan de Serrallonga:
el primer igualadí en terres d'Amèrica

per ANTONI CARNER I BORRÀS

Cap a l'any 1954 la premsa de Barcelona publicava una nota de l'Administració de l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau, en la qual es feia constar que un dels primers donatius que havia rebut, en temps antic, procedia d'un igualadí nomenat Don Joan de Serrallonga «escribano de mandamientos» del rei Ferran. Afegia encara que aquest benefactor vivia a l'illa «La Española» (Santo Domingo) on morí l'any 1512.

Més endavant, Jorge Marín publicava un article a la revista «Destino» amb motiu de la mort de l'escriptor anglès Cecil Scott Forester, gran amic de Catalunya, autor d'una novel·la en la qual un català imaginari acompanya a Colom en el seu tercer viatge a les Índies. Aquest català diu que és un juriconsult del regne de Catalunya i Aragó.

Aquest article suscità un interessant comentari del doctor J. Danón al mateix «Destino».¹ Remarca una sèrie de coincidències que permeten de creure —diu— que el personatge de la novel·la s'acosta a la realitat, puix que a l'any 1500 viu a l'illa «La Española» un Joan Serrallonga. Aquest català, «natural que soy —diu ell— de la villa de Aygolada» (Igualada), pel temps que viu a les Índies podria molt bé haver acompanyat a Colom en el seu tercer viatge, al 1498.

El mes de juliol del 1500 —segueix dient el senyor Danón— i en Puerto de Santo Domingo redactà el seu testament, del qual donà fe, al 1512, el notari de l'illa Francisco Tostado, davant del qual «en la noche de veinte y siete días de agosto, en la casa de Juan de Serrallonga... estando el dicho Juan de Serrallonga dolente echado en una cama dixo que él tenía fecho e ordenado su testamento en un pliego de papel escrito de su mano, según parece con ciertas enmiendas...»

Nomenà marmessors a Martín Vázquez, sacerdot de Santo Domingo, Miguel de Passamonte, tresorer del Rei, Joan de Requesens, bisbe de Sicília, Joan Busquets, canonge de Santa Maria del Mar, de Barcelona, i altres amics, disposant ésser enterrat senzillament a l'església o monestir de la població. Ordenà unes modestes deixes a distintes persones i d'altres al Monestir de Montserrat i a Santa Eulàlia, de Barcelona. I que un cop pagades totes les despeses del seu enterrament i possibles deutes, ordenà també que «todos los bienes muebles e inmuebles, derechos y cánones serán vendidos en la almoneda pública y del precio procederá se compre tanta renta sobre los derechos del General de Cataluña o de la Ciudad de Barcelona, y que el precio o pensiones de aquél sean dadas o consignadas al Hospital general de la Santa

Cruz de Barcelona para el mantenimiento de los pobres que allí vienen a morir...»

No considero necessari —escriu J. Danón— comentar aquestes disposicions, ni altres detalls que ometo, remeses al notari de la Ciutat Comtal Joan Vilana, però sí cal fer constar que Serrallonga temia pel compliment de la seva darrera voluntat. En fer esments dels béns que dóna a l'Hospital ordena taxativament que «Francisco de la Fuente ni otros comisarios apostólicos ni reales pongan ni poner puedan manos en ellos porque tengo por seguro que se pierdan si ellos los tocasen...».

Les disposicions de Serrallonga foren complides en part: un dia del mes de setembre de cada any l'Hospital percibia una pensió de 250 sous sobre els bens que el testador posseïa en terres de Duc de Cardona, però al 1543 encara no havien arribat a destí els béns que quedaven a Santo Domingo. Així es veu per la sollicitut formulada per l'Hospital al Rei a qui demanen ajut per tal de poder reclamar directament aquells béns que «per la distància del lloch se fa que els Administradors de aquesta Casa no són poguts cobrar».²

Qui era aquest Joan de Serrallonga igualadí que l'any 1500 vivia a l'illa «La Española» descoberta per Colom en el seu primer viatge?

A l'història d'Igualada no és desconegut el cognom Serrallonga. Al 1438 trobem un Nicolau de Serrallonga, cap d'una bandositat que hagué de tallar enèrgicament la Reina Maria aleshores governadora general de les terres de la Corona d'Aragó per absència del Rei Alfons qui era a Nàpols. Al 1462 llegim el nom d'un altre Nicolau Serrallonga, teixidor, i al 1414 el de Narcís Serrallonga, sabater.

També al 1440 trobem un Huguet de Serrallonga, notari. I més endavant un altre notari nomenat Joan de Serrallonga. Veiem el seu nom entre els qui signen, el 24 de novembre de 1462, l'acta d'homenatge i fidelitat de la Vila al Rei Joan II, davant del noble Arnau Guillem de Cervelló qui tenia poder «per això i altres coses» atorgat per la magestat del senyor Rei a la ciutat de Balaguer el dia 12 del mateix mes.

Al 1463 Joan de Serrallonga era Conceller de la Vila, quan Igualada es veu obligada a obrir les portes a l'exèrcit de Barcelona, la qual cosa equivalia a declarar-se contra el Rei a favor de la causa catalana. Decisió imposada pel poble que havia de comportar tràgiques conseqüències per a la Vila.

Altres afers importants li foren encomanats per la Vila i dels quals se'n sortí airós. Al 1463 trobem per darrera vegada el seu nom en el documents de la Batllia i el Consell.

És aquest el Joan de Serrallonga que vivia a l'illa «La Española» l'any 1500? No és pas versemblant, puix que al 1462 ja devia ésser un home madur, gens disposat a emprendre una semblant aventura. Seria, potser, un fill

seu? És possible. De tots els Serrallongues igualadins, aquest és el qui més versemblantment podia ésser el pare del «scrivano de mandamientos del serenísimo Rey Don Fernando nuestro Señor, natural que soy de la Villa de Aygolada» com diu el susdit testament.

Allò que sabem del cert és que al 1509 (el testament fou autoritzat pel notari el 1512 poc abans de morir el testador) vivia a «La Española» un igualadí nomenat Joan de Serrallonga. Ho veurem tot seguit.

Al 1508 la Vila tenia plantejada una qüestió de vital importància. A instàncies del Duc de Cardona, s'havia fet la segregació de totes les terres de la Conca d'Òdena de la Vegueria de Barcelona i Sotsvegueria d'Igualada. Els nostres consellers varen oposar-s'hi amb la tenacitat que esmerçaven sempre en la defensa dels privilegis de la Vila. Interessaren en l'afer a totes aquelles persones de relleu que podien ajudar-los, i després de molts entrebancs sortiren amb la seva.

Per tal de treballar a fons el negoci, es traslladà a Valladolid Joan Puigsteve, Conseller de Cap, qui bregà més no poder perquè el privilegi atorgat al Duc de Cardona fós revocat en bé de la Vila.

El senyor Puigsteve escriu que el Rei i la Reina són fora de la Cort i que «fa tres mesos que no es despatxa res». Avisa també als Consellers que posin la bossa a punt perquè «sense diners no sinc fa ninguna cosa» a la Cort.

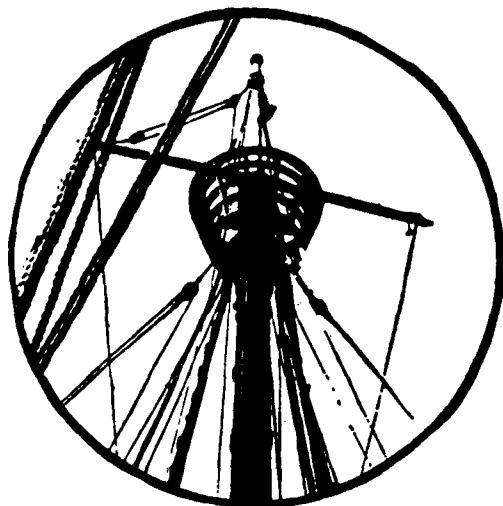
Això ho diu en una lletra de 18 de novembre de 1509, de la qual ens interessen ara els següents paràgrafs:

«Ací són arribades letres de les Indies an que diuen hi ha plogut, que són pensats perir de aygues, é que lo visrey é tresorer de llà é mossèn³ Serrallonga avien comprades sengles heretats quels costaren mil castellans⁴ a cada hu, les quals havien hagudes per lo menester é viure de lurs cases, é que laygua sen ac aduyt tot, que han presa gran tralla, é lo mossèn Serrallonga serà malalt de febres quartanes dobles, é que segons scriurà (una paraula ilegible) de llí lo tenien per molt perillós; nostro Senyor li ajud en lo que millor sia à salut de sa ànima: és molt de doldre per aquexa vila; que vivint sempre sen fora recordat é aguera fet bé, pus así ja han soplicat al Rey de la scrivania sua de manament é de tos oficis: del que après sentiré vos ne serà donat avis: a nostre Senyor sia stat placent allergarli la vida al seu servey.»⁵

Pel que sembla, ja hi havia qui cobejava la «scrivania» de Joan de Serrallonga que devia ésser un càrrec de profit. Pel nom i la coincidència de les dades es veu clar que aquest Joan de Serrallonga és el qui llegà la major part dels seus béns a l'Hospital de la Santa Creu i de Sant Pau de Barcelona. Entre aquells béns hi hauria la heretat de què parla el Conseller en Cap Joan Puigsteve en la seva lletra. Tampoc no anava errat quan l'encomanava a Déu, puix que tres anys després havia mort Joan de Serrallonga a conseqüència segurament de les febres quartanes dobles que patia.

Ja seria bonic de poder demostrar que el nostre Joan de Serrallonga fou el català de qui parla Cecil Scott Forester, però ens hem d'atendre als documents i no pas a la fantasia.

Tot amb tot, bé podem dir que Joan de Serrallonga fou un dels primers catalans i el primer igualadí que posà els seus peus en terres d'Amèrica, o sia les Índies Occidentals com dieuen els papers d'aquells temps.



NOTES:

1. «Destino». Edició de 28 de maig de 1966.
2. «Llibre d'entrades de malalts, 1492 i de 1497 a 1501. (Biblioteca de Catalunya). Liber Testamentorum I «Arxiu Hospital Santa Creu i Sant Pau. Llibre de deliberacions 1531-1566. Llibre del Patrimoni, 1500. Referències de J. Danón a la revista «Medicina e Historia», núm. 14 de juny de 1942.
3. Pot ser caldrà recordar que en aquell temps aquest títol de mossèn, avui reservat als clergues, es donava a certs nobles i persones de molt respecte. Era l'abreviatiu de monsenyor.
4. «Castellanos». Antiga moneda d'or.
5. Joan Segura. Història d'Igualada, vol. I, pàgs. 470 i 471.